

Theater Na de Dam
Atelier

DE JODENSTER VAN MENEER ZWARTZ

Thema's: Jodenvervolgning, Uitsluiting (racisme en discriminatie)

Locatie: Enschede, Nederland

Door: Renée Buys

Dit verhaal is van Herbert Swartz, een oudere uit Enschede die vertelde over de Jodensterren, het buitensluiten van groepen en het fabrieksleven in en na de Tweede Wereldoorlog in Enschede. In Enschede werden meer dan een half miljoen Jodensterren gedrukt. Van de honderdveertigduizend Joden in Nederland heeft het grootste deel ze gedragen.

PERSONAGES ACTEUR 1
 ACTEUR 2

De acteurs vertellen samen het verhaal aan het publiek

ACTEUR 1 Meneer Swartz, Herbert,
 kwam bij onze repetitie en nam een echte Jodenster mee

ACTEUR 2 Zijn Jodenster

ACTEUR 1 De ster zag er anders uit dan ik dacht

ACTEUR 2 Hij was dunner

ACTEUR 1 Kleiner

ACTEUR 2 Valer

ACTEUR 1 Het was een ster met stof aan twee kanten

ACTEUR 2 Ik dacht dat het een enkel lapje stof zou zijn

ACTEUR 1 We hebben hem allemaal even vastgehouden

ACTEUR 2 Hij liet hem de kring rondgaan

ACTEUR 1 De ster was heel licht

ACTEUR 2 Maar voelde heel zwaar

ACTEUR 1 Als u hem ziet, hoe voelt u zich dan?
Vroeg ik

ACTEUR 2 Ik ben blij dat ik hem niet meer op hoef,
zei meneer Zwartz toen

ACTEUR 1 Er kwam nog een fotograaf langs om foto's te maken voor de krant

ACTEUR 2 Dat vond meneer Zwartz goed,
mits hij de ster niet op hoefde te doen

ACTEUR 1 Dat hoefde niet

ACTEUR 2 1 mei 1942 werd het verplicht om een Jodenster te dragen

ACTEUR 1 En je moest ze ook nog eens zelf kopen,
vertelde meneer Zwartz

ACTEUR 2 Voor vier cent per ster

ACTEUR 1 Je moest er een textielbon voor inleveren

ACTEUR 2 De ster moest goed zichtbaar op je kleding genaaid worden

ACTEUR 1 Je had in feite dus maar vier kledingopties:

ACTEUR 2 Bijvoorbeeld een winterjas

ACTEUR 1 Bijvoorbeeld een zomerjas

ACTEUR 2 Bijvoorbeeld een trui

ACTEUR 1 Bijvoorbeeld een shirt

ACTEUR 2 Dat was het

ACTEUR 1 Als je dan toch iets anders wilde dragen,
moest je die ster eerst helemaal los tornen

ACTEUR 2 Om hem dan vervolgens ergens anders weer op te naaien

ACTEUR 1 Hij heeft er bijna een jaar mee rondgelopen, met de ster

ACTEUR 2 Meneer Zwartz vond het vervelend
dat hij zo'n ster moest dragen

ACTEUR 1 Meneer Zwartz vond het vervelend
dat hij een kwartier moest lopen naar school

ACTEUR 2 Meneer Zwartz vond het vervelend
dat iedereen dan kon zien dat hij Joods was

ACTEUR 1 Meneer Zwartz vond het vervelend

dat hij steeds minder mocht door die ster

ACTEUR 2

Hij mocht niet meer in de trein

ACTEUR 1

Hij mocht niet meer in het park

ACTEUR 2

Hij mocht niet meer in de schouwburg

ACTEUR 1

Hij mocht niet meer in het zwembad

ACTEUR 2

Stapje voor stapje kwamen er overal bordjes:

ACTEUR 1

Verboden voor Joden

ACTEUR 2

We werden in een hoek geschoven waar we niet in wilden,
vertelde meneer Zwartz ons

ACTEUR 1

Hij verloor het contact met zijn vriendjes
omdat ze elkaar niet meer tegenkwamen

ACTEUR 2

Op 1 september 1941 werden alle scholen verboden voor Joden

ACTEUR 1

De ene dag ging je naar school en de volgende dag zat je thuis,
vertelde hij

ACTEUR 2

Vanuit de gemeente werd er een Joods middelbaar schooltje
gemaakt
in een woonhuis tegenover het Rijksmuseum

ACTEUR 1

Daar zaten veertig Joodse leerlingen en een aantal Joodse docenten
want die mochten ook geen les meer geven

ACTEUR 2

Toen die school dicht moest van de Duitsers
is meneer Zwartz de onderduik ingegaan

ACTEUR 1

Zo noemde meneer Zwartz dat

ACTEUR 2

De onderduik in gaan

ACTEUR 1

Op 8 april 1943 ging meneer Zwartz dus de onderduik in

ACTEUR 2

Samen met zijn vader

ACTEUR 1

En zijn ster

ACTEUR 2

Zijn andere drie sterren is hij kwijtgeraakt

ACTEUR 1

Die heeft hij waarschijnlijk thuisgelaten

ACTEUR 2

Na de oorlog lag er niks meer in zijn huis

ACTEUR 1

De Duitsers hadden het hele huis leeggehaald

ACTEUR 2

Geen tafel, geen stoel, geen bed, geen theekopje,
geen jas, geen ster,
niks

ACTEUR 1 Deze ster zal op zijn jas hebben gezeten toen hij de onderduik in ging,
denkt hij

ACTEUR 2 Meneer Zwartz kwam bij onze repetitie
en nam een echte Jodenster mee

ACTEUR 1 Zijn Jodenster

In 2022 ging de voorstelling 'De Jodensterren van Enschede' in première in Enschede (regie: Renée Buys – productiehuis: Theatermakerij Enschede) . Een voorstelling vol verhalen over discriminatie, buiten de samenleving worden geplaatst, een stukje stof dat je leven kan veranderen en een Joodse textiel fabriek die deze sterren moest maken. De voorstelling werd gespeeld in De Museumfabriek in Enschede.